

СОЦІОКОМУНІКАЦІЙНИЙ НАПРЯМ ФОРМУВАННЯ “СТУДІЙ ПАМ’ЯТІ” В УКРАЇНІ: ІНСТРУМЕНТАЛІЗАЦІЯ ЕМПІРИКО-ФАКТОЛОГІЧНИХ РЕСУРСІВ

У статті досліджено основні етапи формування українських “студій пам’яті” в контексті міжнародного досвіду та співробітництва. Акцентовано на українській специфіці формування медіального сегмента меморіальних досліджень. Проаналізовано основні емпірико-фактологічні ресурси та сучасні науково-дослідницькі платформи.

Ключові слова: дискурс, медійна платформа, меморіальна парадигма, “меморіальний бум”, пам’ять, постколоніальні студії.

І. Вступ

Започатковані на початку 80-х рр. ХХ ст. системні трансформації в підходах до вивчення й розуміння “пам’яті”, так званій “memory boom”, у країнах колишньої соціалістичної Центральної та Центрально-Східної Європи в Україні набувають актуальності лише у кінці 80-х рр. ХХ ст. як узагальнений напрям ліквідації “білих плям” у всіх сферах науково-історичного знання. Відтворення невідомих сторінок минулого, відкриття архівів та сховищ, доступ до документів, з яких було знято гриф секретності, активізували осмислення нових форм колективної пам’яті, конструювання нових схем національної ідентичності тощо. Цей процес зростає разом з критикою й засудженням сталінізму в 1987–1988 рр. як тиск громадськості, де “поодинокі громадські й культурні діячі та активісти, установи й організації – вимагали поширення й поглиблення реабілітаційного процесу” [1, с. 400]. Про це писав у своєму листі до генсека М. Горбачова В’ячеслав Чорновіл у серпні 1987 р., накреслюючи широкі параметри “білих плям” і наголошуючи на необхідності їх якнайшвидше виконати. Теми заповнення “білих плям” обговорювали й на засіданнях Спілки письменників України, зокрема в доповідях Л. Новиченка, І. Драча та ін. Щодо концептуальних засад процесу ліквідації “білих плям” слушною виявилася позиція поета й головного редактора незалежного журналу “Кафедра” М. Осадчого: “Не слід підмінювати безпам’ятство надто лагідною, аж до все пробачення, легковажною пам’яттю, котра заколисує аж до дрімоти, а не пробуджує до ненависті, не повторювати всує, а тільки докопуватися до суті, обсягу, і розмаху причин і наслідків наших національних трагедій” [1, с. 386]. У цьому М. Осадчий вбачав головне призначення процесу “реабілітації”. «Центральною проблемою “білих плям”, – зазначав у 1990 р. А. Камінський, – як розвитку меморі-

ального напрямку є, однак, не тільки селективне, принагідне, часткове й принагідне реабілітування чи допущення на сторінки газет чи журналів й інших видань “відібраних” матеріалів про окремі постаті й події, а передусім брак концептуального охоплення і осмислення цілісних процесів» [1, с. 406].

Формування меморіального дискурсу – насамперед, пантеону “реабілітованих”, окрім “офіційної” історії, взяла на себе ціла низка національно-культурних й історико-просвітницьких об’єднань та організацій формального й неформального характеру, зокрема, товариство “Меморіал”, Українська гелісінська спілка, Український культурологічний клуб, Українська асоціація захисту історичного середовища, Українська асоціація незалежної творчої інтелігенції, Всеукраїнське товариство репресованих, Фонд культури УРСР, Товариство української мови ім. Т. Г. Шевченка, Товариство охорони пам’яток історії і культури, Товариство Лева, Спілка письменників України, Спілка кінематографістів УРСР, Спілка композиторів УРСР, Спілка театральних діячів тощо. Серед завдань організацій були: «сприяти повній ліквідації “білих плям”, домагатися повної реабілітації національної історії, впроваджувати духовну культуру, формувати історичну свідомість українського народу»; щодо форм роботи зазначалося: “збір, обробка, зберігання та популяризація інформації, а також матеріальних реліктів й цінностей; сприяння відкриттю широкого доступу до джерел інформації, публікація книг, документів, матеріалів, проведення конкурсів, лекцій, концертів, диспутів, вечорів та інших масових заходів» (Статут Львівської регіональної історико-просвітницької організації “Меморіал”, 27.05.89). Основною медійною платформою публічних репрезентацій “реабілітованої пам’яті” були ЗМІ, які шляхом публіцистичного включення мали сприяти заповненню “білих плям” в історичній свідомості українця. Співпраця з друкованими органами, а то й створення власних, окремими пунктами висвіт-

лювалася в установчих документах більшості згаданих вище об'єднань. Так, наприклад, за рішенням Львівської регіональної організації "Меморіал" на альманах "Євшан-зілля" покладалося завдання "відновлення історичної пам'яті, повернення духовних, культурно-історичних надбань народу", подібною була й мета журналів "Кафедра" (Львів), "Сніп" (Харків), "Карби гір" (Коломия) та альманаху "Пороги" (Дніпропетровськ).

На особливу роль медіа у формуванні українського історіографічного дискурсу "пам'яті" вказує й український історик А. Киридон: "Саме завдяки ЗМІ, кінематографу, документалістиці, літературі тощо поняття "історичної пам'яті" актуалізувалось у масовій свідомості. Хронологічно це пов'язано з часом ліквідації "білих плям в історії" [2]. Таким чином, можемо констатувати, що на початковому емпірично-фактологічному етапі формування "меморіальних студій" в Україні найбільшу мнемологічну активність виявили саме засоби масової інформації, медійно інституалізуючи публічні заходи щодо відновлення та реставрації "історичної пам'яті". У цьому функціональному аспекті засоби масової інформації можна розглядати, поперше, як матеріальні носії соціальної та історичної пам'яті (місця пам'яті, репрезентованої у *дискурсах*), по-друге, як частину мнемоінфраструктури.

II. Постановка завдання

Мета пропонованої розвідки полягає у формулюванні основних етапів становлення "студій пам'яті" в Україні в аспекті соціокомунікаційного напрямку досліджень як повноцінної складової міжнародної меморіальної парадигми. Реалізація поставлених наукових завдань полягала в концептуалізації теоретичних підходів і міждисциплінарних наукових пошуків щодо статусу та основних проблемних векторів "memory studies" в Україні. Аналіз сучасних науково-дослідницьких платформ та емпірико-фактологічного ресурсу репрезентує практичну складову проведеного дослідження в контексті міжнародного співробітництва.

III. Результати

Перші спроби осмислення студій пам'яті були пов'язані саме з конструктом "історична пам'ять", на початковому етапі вони виявилися в актуалізації меморіальної проблематики в наукових збірниках, кінодокументалістиці, рубрикаційній структурі часописів, тематиці конференцій, симпозіумів, круглих столів. В українському журналістикознавстві важливим кроком на шляху заповнення "білих плям" стало заснування у 1993 р. Науково-дослідницького центру періодики при Львівській науковій бібліотеці ім. В. Стефаника НАН України, навколо якого розгорнулася дослідницька діяльність різних наукових шкіл.

Міжнародні ж наукові заходи й глобальні дискусії з питань обговорення теоретичних і методологічних проблем "пам'яті" реалізуються дещо пізніше зокрема 5–6 грудня 2008 р. в Національному університеті "Києво-Могилянська академія" була організована міжнародна наукова конференція "Геополітика, примирення та пам'ять", співорганізаторами заходу були посольства Польщі та Франції в Україні; ще одним важливим заходом стала міжнародна конференція "Пам'ять як поле змагань у польсько-російсько-українському трикутнику", що відбулася 3–4 листопада 2010 р. у Києві (співорганізатори – видання "Україна модерна", "Ab imperio", Фонд імені Гайнріха Бюлля в Україні та посольство Республіки Польща в Україні). З 2011 р. обговорення теоретичних і прикладних проблем студій пам'яті започатковане на сторінках видання "Національна та історична пам'ять". Теоретико-методологічні питання участі журналістики в розробці меморіальних студій обговорювалися, чи не вперше на пострадянському ґрунті, на міжнародній науковій конференції "Россия и Польша: долг памяти и право забвения" (Москва, 22–24 жовтня 2009 р.), де працювала окрема секція "Медіапростір як носій колективної пам'яті", зокрема українська точка зору була представлена двома доповідями. Численні заходи з питань обговорення української національної пам'яті, державної політики пам'яті були ініційовані й Українським інститутом національної пам'яті, зокрема пресконференція: "Національна пам'ять України: проблеми творення" (Київ, 4 вересня 2010 р.); наукова конференція "Політика пам'яті у культурному просторі" (Київ, 10 жовтня 2013 р.); наукова конференція "Війни пам'ятей та політика примирення" (Київ, 17 жовтня 2013 р.).

У контексті вищезгаданих заходів, можемо зазначити, що сучасні теоретичні дискусії щодо формування й становлення українських "студій пам'яті" розгортаються в концептуальному трикутнику "пам'ять", "травма", "забуття", що спонукає до переосмислення традиційної проблематики великої кількості питань у різних галузях знання у світлі меморіальної парадигми. Зокрема, як свідчить західноєвропейська й американська практика, залучення медіальної складової в парадигму меморіальних досліджень є необхідною передумовою вивчення трансляційної, комунікаційної й семантичної природи "пам'яті" як компонента рівноваги соціальної інформаційної системи.

Ще одним аспектом, у якому розвивається формування українських "memory studies", є постколоніальний напрям досліджень (postcolonial studies). Носіями знань про минуле з погляду постколоніалізму є література, публіцистика, журналістика – оригінальні тексти, що, як націоналістичні,

заборонялися “колоніальними режимами”. На сьогодні вони є репрезентантами національної “пам’яті” в умовах духовного загартування й важливим джерелом дослідження для постколоніальної методології, спрямованої на розпізнання культурно-психологічних наслідків імперських панувань. Одним із ключових понять у постколоніальних дослідженнях є дискурс та текстуальність – це “продуктивна матриця, яка визначає “соціальне” і вказує на нього як на ціль і як на засіб... Це не просто другорядний (second-order) ідеологічний вираз чи вербальне позначення раніше заданої політичної теми” [4, с. 59]. Таким чином, можемо говорити про формування суспільно-публіцистичного напрямку дослідження “пам’яті” в меморіальній парадигмі, який відрізняється від суспільно-історичного своєю джерелознавчою базою (історичний текст / публіцистичний текст). З погляду соціальнокомунікаційного підходу він є максимально продуктивним, оскільки залучає дискурс як вербальне позначення (конструкт) соціально-культурної й національної ідентифікації в соціумі.

Соціальнокомунікаційний феномен пам’яті в постколоніальній методології можна розглядати як розщеплену історію або дискурс, репрезентований пошуком націотвочого змісту в неklasичному мисленні. Отже, пам’ять у постколоніальному вимірі є не просто звичним зв’язком спогадів та їх реконструкції в тексті сучасного, вона несе в собі відгомін мультикультурного стану, в якому був створений цей текст. Наведені вище твердження свідчать на користь того, що “пам’ять” у системі соціальних комунікацій з погляду постколоніального підходу розглядається як складова соціально-інформаційної системи медіакультури. Відповідно “пам’ять”, вписана в історію того чи іншого народу, є певним типом дискурсу, що має самостійну цінність. Таким чином, уведення “пам’яті” в постколоніальні студії розширює теоретико-методологічні горизонти формування “memory studies” в Україні, з одного боку, а з іншого – розширює аналітичні кордони постколоніальної методології, залишаючи усталений на заході термін “memory studies” відкритим для формування в українському міждисциплінарному дискурсі.

Різними спробами постколоніальних студій у площині пам’яттєвих досліджень є праці М. Шкандрія “В обіймах імперії. Російська і українська література новітньої доби”, О. Гнатюк “Прощання з імперією: Українські дискусії про ідентичність”, П. Іванишина “Національно-екзистенціальна інтерпретація (основні теоретичні та прагматичні аспекти)”, О. Забужко “Notre Dame d’Ukraine: Українка в конфлікті міфологій”, Е. М. Томпсон “Трубадури імперії: російська література і колоніалізм”.

Попри численні теоретичні візії щодо концепцій розвитку, методологічного інструментарію, галузевої належності та статусу “студій пам’яті” в Україні, тенденції до концептуалізації зазначених студій уже спостерігаються не лише на теоретико-методологічному, а й на емпірико-фактологічному рівнях. Основу цих процесів становлять практичні здобутки досліджень “пам’яті” спеціальними дослідницькими центрами, що функціонують як самостійні науки чи громадські установи, як окремі програми та проекти на базах провідних університетів Європи, США, Канади, Австралії, Росії де українські науковці є повноцінними учасниками.

Зокрема, однією з найпотужніших у Західній Європі є “Франкфуртська платформа студій пам’яті” (<http://www.memorystudies-frankfurt.com>), яка об’єднує навколо себе науковців різної галузі, що займаються розробкою новітніх аспектів та методик дослідження пам’яті. Основними науковими напрямами досліджень центру є: транскультурна пам’ять; медіальна пам’ять та нарративна пам’ять. У контексті першого напрямку актуальними є транснаціональний, крос-культурний та глобалізацій підходи до “пам’яті”, які дають змогу відійти від методологічного націоналізму (У. Бек) і концепції національної культури та пам’яті. Другий напрям презентує дослідницькі програми в контексті сучасної медіакультури, комунікаційного інструментарію засобів масової інформації, способів втілення та розповсюдження “пам’яті”. Третю групу студій становлять дослідження сучасних нарративів пам’яті, а також усних традицій оповідання.

Незалежну науково-дослідну платформу культурних досліджень пам’яті (GCSC) має й Гіссенський університет Юстуса Лібиха (Німеччина) (http://gcsc.uni-giessen.de/wps/pgn/home/gcsc_eng/memory_cultures/), яка відрізняється наявністю стипендіальних та грантових програм для науковців зі Східної Європи, а також міжнародним співробітництвом у напрямі організації семінарів та майстер-класів із залученням учених-пам’яттєзнавців, зокрема, А. Ассман, А. Боденхеймера та ін.). Серед основних напрямів роботи центру вивчення соціально-культурних аспектів пам’яті й запам’ятовування, семіотичної системи, соціальних інститутів, соціальних рамок, матеріальних об’єктів і засобів масової інформації як інструментів формування культури пам’яті, колективно схвалених версій минулого.

Центр з вивчення культурної пам’яті (CCM) у Лондоні (<http://modernlanguages.sas.ac.uk/centre-study-cultural-memory>) основним своїм завданням ставить формування SAS-простору (міжнародного бібліографічного простору) як основи для формування трансдисциплінарних та крос-культурних досліджень

пам'яті. Дослідницька платформа в реалізації своєї програми активно співпрацює із Центром дослідження міждисциплінарної пам'яті (CMR, Ессен, Німеччина); Датською мережею дослідження культурної пам'яті (сформована на базі Орхуського університету та Університету Копенгагена, <http://memory.au.dk>); мережевою платформою "Історична справедливість і канали пам'яті" (Мельбурн, <http://www.historicaljusticeandmemory.com>); дослідницьким центром Кембріджського університету в реалізації програми "Війна пам'яті. Культурна динаміка в Польщі, Росії, Україні" (<http://www.memoryatwar.org/projects>); Міждисциплінарною групою пам'яті (NSSR, Університет Нью-Йорку, <http://www.newschool.edu/nssr>); Науково-дослідним центром пам'яті і наративів історії (Університет Брайттона, <http://arts.brighton.ac.uk>); Центром вивчення міждисциплінарної пам'яті та травматичної культури (Болонський університет, <http://www.trame.unibo.it>); Люс-програмою вивчення індивідуальної і колективної пам'яті (Університет Вашингтона в Сент-Луїсі, <http://artsci.wustl.edu>) та іншими науково-дослідними центрами й архівами, online-альбомами, а також міжнародними науковими збірниками, що публікують результати трансдисциплінарних досліджень.

Серед потужних міжнародних науково-дослідних платформ "memory studies" є мережа "Мнемоніка" (<http://www.mnemonics.ugent.be>), яка виникла у 2011 р. як спільний проект дослідження пам'яті між датською мережею дослідження культурної пам'яті, шведською мережею, програмами Гентського університету (Бельгія), Гете університету Франкфурта, Лондонського королівського університету (Великобританія), Університету штату Іллінойс в Урбана-Шампейн (США) і Колумбійського університету (США як асоціативного партнера). Результати практичних досліджень за партнерською програмою публікуються в одному з найбільших міжнародних академічних журналів "Memory studies", заснованому у 2008 р. в межах наукової співпраці дослідницьких груп університетів Великобританії, США та Австралії. Міждисциплінарний статус журналу характеризують заявлені наукові напрями публікацій: "соціальні, культурні, когнітивні, політичні й технологічні зрушення, що впливають на те, як індивіди, групи і спільноти пам'ятають і забувають"; "природа, маніпуляції і заперечення пам'яті в сучасну епоху"; "повсякденні спогади"; "колективна, публічна, соціальна й суспільна пам'ять"; "біографія та історія"; "етика пам'яті і забуття"; "органічна й штучна пам'ять"; "ЗМІ та засоби"; "архіви і документи"; "космополітизм і глобалізація"; "культурна пам'ять і спадщина"; "катастрофи і травми"; "усна історія і культура свідчень"; "пам'ять і політика ідентичності"; "нація і ностальгія" тощо.

Аналіз медійних складових "пам'яті", а також залучення засобів масової інформації як важливого об'єкта дослідження дискурсів минулого і способів його комунікаційного оформлення є важливою складовою більшої з наведених міжнародних програм та проектів. Крім того, медійний функціональний аспект "пам'яті" часто є самостійною проблемою формування дослідницьких платформ, зокрема показовою в цьому напрямі є діяльність Університету Халла у Великобританії, на базі якого функціонує центр "Медіа і дослідницькі ініціативи пам'яті (MaMRI)". Дослідницька місія центру полягає у формуванні передового досвіду аналізу технологій пам'яті зі збору, збереження, інтерпретації та розповсюдження опосередкованих спогадів у ЗМІ.

На сьогодні одним із найбільших міжнародних дослідницьких проектів є "Війна пам'яті. Культурна динаміка в Польщі, Росії, Україні", створений при Кембріджському університеті у 2010 р. Постановою Міжнародного об'єднання грантодавців на нього було виділено один мільйон євро. Протягом трьох років дослідницька група з представників п'яти університетів (Кембриджа, Бергена, Тарту, Гельсінкі й Гронінгену) на чолі з професором О. Еткіндом вивчала програму "Гуманітарні дослідження у Європейському дослідницькому просторі" (Humanities in the European Research Area), основною метою якої був пошук спільної методології дослідження пам'яті і травм ХХ ст. у посткомуністичних суспільствах. Йдеться, насамперед, про дослідження культурного ландшафту в контексті "війн пам'яті" між трьома державами: Росією, Україною та Польщею. Публічною платформою міжнародного наукового обміну став збірник праць "East European Memory studies", у якому публікуються й українські дослідники, зокрема А. Портнов та Т. Захарченко. У реалізації дослідницьких програм кембриджська наукова група активно співпрацює з російськими та українськими інститутами, зокрема з Науково-освітнім центром культурних досліджень постсоціалізму при Казанському (Приволзькому) федеральному університеті, Європейським університетом у Санкт-Петербурзі, Львівським національним університетом ім. І. Франка. Окремі аспекти історико-культурних досліджень "пам'яті" здійснюються у межах спільного проекту "Українські студії у Кембріджському університеті" [5].

Українські науковці залучені й до низки інших міжнародних дослідницьких програм у межах "memory studies", зокрема проекту "Генеалогія пам'яті" (<http://genealogies.enrs.eu>), який був започаткований Європейською мережею пам'яті й солідарності, Варшавським університетом та Вільним університетом у Берліні. Метою програми стало формування спільної платформи для інтелектуального

обміну досягненнями в галузі досліджень індивідуальної й колективної пам'яті країн Центральної та Східної Європи.

Без перешкод українські вчені мають можливість досліджувати власне минуле та здійснювати підготовку кадрів на польських теренах. Окрім діяльності окремих науковців-українців Б. Гальчака, Р. Джереліка, В. Мокрого, Я. Мокляка, С. Козака та інших, сформувалися дослідницькі наукові центри в Перемишлі (Південно-східний науковий інститут); кафедра українознавства і кафедра історії Східної Європи у Ягеллонському університеті (м. Краків); кафедра українознавства у Варшавському університеті; кафедра історії Східної Європи в Поморській академії (м. Слупськ) [3, с. 60]. Загалом учасниками українсько-польського наукового діалогу з питань "пам'яті" з польської сторони є Варшавський університет, Університет Марії Кюрі-Склодовської у Любліні, Південно-східний науковий інститут (м. Перемишль), Ягеллонський університет (м. Краків), Інститут історії Польської академії наук (м. Варшава), Університет імені А. Міцкевича (м. Познань), а також Вища школа управління та адміністрації (м. Замосць), Вища державна професійна школа й Вища школа міжнародних відносин і суспільної комунікації (м. Хелм) та багато інших навчальних закладів. Результативність українсько-польського наукового діалогу сприяє ресурсному поповненню українських бібліотечних фондів новітніми працями в напрямі постколоніальних студій.

Загалом на сьогодні, українознавчі студії представлені у 84 університетах 24 країн світу, з яких 47 університетів працюють у контексті постколоніального та меморіального напрямку. Окрім вже згаданих, це: Інститут регіону Дунаю та Середньої Європи (Австрія); Українознавство в Університеті Монаша (Австралія); Центр українських канадських студій у Манітобському університеті (Канада); Українство в Загребському університеті (Хорватія); Департамент європейських та інтеркультурних студій Центрально-Східної Європи Римського університету Ла Сапієнца (Італія); Українознавство в Гельсінському університеті (Фінляндія) тощо.

Результатом співпраці Львівського національного університету ім. І. Франка, Українського католицького університету та Канадського інституту українських студій (Університет Альберта) у межах Програми вивчення модерної української історії і суспільства стало заснування міждисциплінарного наукового часопису – "Україна Модерна", присвяченого історії України та Центрально-Східної Європи кінця XVIII – XX ст. Одне з головних завдань журналу – вивести українську історію та історіографію з вузьконаціональних рамок шляхом діалогу із західною академічною спільнотою. До редакційної

ради часопису входять науковці Канади, США, Ірландії, Нідерландів, Польщі, Італії, Японії та інших країн, публікації журналу є рецензованими, що створює практичні передумови посісти "Україні Модерній" поважне місце в міжнародному науковому дискурсі "пам'яті", поряд з такими міждисциплінарними журналами, як "Memory studies", "History and memory", "Educational Media Memory, and Society" та "Ab Imperio" тощо.

За сприяння канадських ініціатив в Україні стала можливим реалізація ще одного важливого проекту на шляху формування практичної платформи "студій пам'яті" – "Народна війна", що є результатом співпраці товариства "Меморіал" та "Громадського інституту історичної пам'яті" на чолі з Р. Куциком.

Розвиток функціональної складової постколоніальних і меморіальних досліджень в Україні сприяв долученню українських науковців до міжнародного суспільно-наукового проекту "Жіноча пам'ять: вивчення життя та ідентичності жінок при соціалізмі" (<http://www.womensmemory.net>), що був започаткований у 1996 р. у Празі з ініціативи дослідниць із Чехії, Словаччини, Польщі, Чорногорії, Хорватії та колишньої НДР. Його метою є вивчення повсякденного життя, поглядів, соціалістичних ідентичностей та життєвих стратегій різних поколінь жінок під час і після соціалізму в країнах колишнього соцтабору. Україна долучилася до цього проекту у 2002 р., що відкрило унікальні перспективи використання ефективної методики та практичного досвіду західних учених для розвитку нового аспекту вивчення "пам'яті", зокрема в її ґендерній диференціації. Українська філія міжнародного проекту дістала назву "Україна XX століття у пам'яті жінок", очолює її О. Кісь (ЛНУ ім. І. Франка).

Цінними інформаційними ресурсами, а також публічними платформами з питань дослідження української національної пам'яті є такі українські проекти, як: "Комітет Бабин Яр" (<http://www.kby.kiev.ua>), "Historians" (<http://www.historians.in.ua>), "Український науковий клуб" (<http://nauka.in.ua>), "Старожитності" (<http://starozhytnosti.org.ua>), "Diasporiana" (<http://diasporiana.org.ua>), "Відлуння віків" (http://pamjatky.org.ua/?page_id=202), "Ukrainian places.com: Українські місця в світі" (<http://ukrainianplaces.com/about>), які сприяють постколоніальним репрезентаціям української національної пам'яті.

Ще однією важливою базою даних практичних досліджень "пам'яті" в Україні є численні соціологічні дослідження незалежних установ та організацій (зокрема, "Юкрейніан соціолоджі сервіс", "Українське демократичне коло", Інститут соціології НАНУ, Центр соціальних та маркетингових досліджень "СОЦІС", Центр "Соціальний моніторинг" тощо), результати

яких досі не стали предметом наукового аналізу, хоча й були оприлюднені в ЗМІ.

IV. Висновки

Функціонування вищезокреслених заходів та програм у масштабах зарубіжного співробітництва, а також самостійних проєктів українських науковців і громадських ініціатив, попри теоретичні дискусії щодо формування самостійного меморіального наукового напрямку, свідчать про практичні результати досліджень і, як результат, формування потужного емпірико-фактологічного ресурсу “студій пам’яті” в Україні. Перспективи подальших досліджень зазначеної проблеми вбачаємо в дослідженні громадсько-інституційного ресурсу формування “студій пам’яті” в Україні, зумовленого пошуково-дослідницькими програмами державних інституцій та громадських об’єднань.

Список використаної літератури

1. Камінський А. На перехідному етапі. “Гласність”, “перебудова” і “демократи-

зація” на Україні / А. Камінський. – Мюнхен : Укр. вільний ун-т, 1990. – 623 с.

2. Киридон А. “Memory studies” в Україні: статусність та особливості процесу становлення [Електронний ресурс] / А. Киридон. – Режим доступу: <http://www.memory.gov.ua:8080/ua/publication/content/1662.htm>.

3. Морозова О. С. Фондація Святого Володимира й популяризація української науки і культури в Польщі / О. С. Морозова // Проблеми історії та історіографії України : матеріали V Міжнародної наукової конференції “Дні науки історичного факультету – 2012”. Секція кафедри історії для гуманітарних факультетів / відп. ред. Г. Казьмирчук, Ю. Латиш. – Київ : Логос, 2012. – С. 60–63.

4. Томпсон Е. Трубадури імперії: російська література і колоніалізм [Електронний ресурс] / Е. Томпсон. – Режим доступу: <http://www.e-reading.bz/bookreader.php>.

5. Українські студії у Кембриджському університеті [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://timescape.mml.cam.ac.uk/ref35/>.

Стаття надійшла до редакції 16.09.2014.

Хитрова Т. В. Медиальная составляющая формирования “студий памяти” в Украине: инструментализация эмпирико-фактологических ресурсов

В статье исследованы основные этапы формирования украинских “студий памяти” в контексте международного опыта и сотрудничества. Акцентировано на национальной специфике формирования медиального сегмента мемориальных исследований. Проанализированы основные эмпирико-фактологические ресурсы и современные научно-исследовательские платформы.

Ключевые слова: дискурс, медийная платформа, “мемориальный бум”, мемориальная парадигма, память, постколониальные студии.

Khitrova T. Sociocommunication Directions of Forming of “Studios Of Memory” In Ukraine: Instrumentalisation of Empirical and Factual Resources

In the article the main stages of formation of Ukrainian «studios of memory» in the context of international experience and cooperation were investigated. Emphasis was especially on the national specificity of formation of the medial segment of memory research. The basic empirical and factual resources and the modern research platform were analyzed.

The beginning of the eliminating of “white spots” in all areas of scientific and historical knowledge in Ukraine is gaining momentum in the late 80th of the XX century. Reproduction of the unknown pages of the past, opening of archives and storage facilities, access to the documents with secrecy stamp has activated the understanding of the new forms of collective memory. Formation of the memorial discourse, especially the pantheon of “the rehabilitated” besides the “official” history has assumed a number of national, cultural, historical and educational associations and organizations both formal and informal. The main media platform of public representations of «rehabilitated memory» was the media that, by means of journalistic inclusion, had to contribute the filling of «white spots» in the Ukrainian historical consciousness.

In Ukrainian journalism an important step towards filling of the “white spots” was the establishment of the Scientific Research Centre of Periodicals the Lviv Scientific Library named after V. Stefanyk of NAS of Ukraine in 1993, where the research activities of various academic schools were developed. Despite many theoretical vision concerning the concepts of development, methodological tools (particularly in the context of postcolonial studies), industry sector and the status of “memory studios” in Ukraine, the trend towards the conceptualization of the aforementioned studios have already been observed not only on theoretical and methodological, but also on empirical and factual levels. The basis of these processes constitute the practical results of research of “memory” by the specialized research centers that operate as independent scientific or public institutions, specific programs and projects on the bases of the leading universities in Europe, USA, Canada, Australia, Russia, where Ukrainian scientists are full members. In general, today, Ukrainian studios are presented in 84 universities in 24 countries, including 47 universities operating in the context of postcolonial and memorial direction.

Key words: discourse, media platform, “memory boom”, memory paradigm, memory, postcolonial studios.